

nel, Berlin 1959, s. 93-116); "An Early Ottoman Textile" (*I. Türk Sanatı Kongresi*, Ankara 1961, s. 133-140); "Turkish Elements on Silver Objects of the Seljuk Period of Iran" (*a.g.e.*, s. 128-133) (eser ve makalelerinin tam listesi için bk. Taboroff, s. 5-25; Nelson, s. 112-113).

BİBLİYOGRAFYA :

J. H. Taboroff, "Bibliography of the Writings of Richard Ettinghausen", *Studies in Art and Literature of the Near East* (ed. P. J. Chelkowsk), New York 1974, s. 5-25; W. Eilers, "Richard Ettinghausen", *Jahrbuch d. Bayerischen Akademie d. Wissenschaften*, München 1979, s. 247-248; Necîb el-Akîkî, *el-Müsteşrihûn*, Kahire 1980, III, 169-170; O. Grabar, "Richard Ettinghausen", *Artibus Asiae*, XLI, Ascona 1979, s. 280-284; K. Brisch, "Richard Ettinghausen (1906-1979)", *Isl.*, LVII (1980), s. 185-186; P. P. Soucek, "Richard Ettinghausen (1906-1979)", *Archives of Asian Art*, XXXIII (1980), s. 111-112; D. M. Nelson, "The Writings of Richard Ettinghausen (1973-1979)", *a.e.*, s. 112-113.

SEMAVÎ EYİCE

ETYOPYA

(bk. ETİYOPYA).

EUCLIDES

(bk. ÖKLİD).

EÜZÜ

(bk. İSTİAZE).

EÜZÜ BESMELE

(bk. BESMELE).

EV

Değişik Türk lehçelerinde **ev**, **iv**, **üw**, **öy**, **üy**, **eb**, **ep** ve **öm** gibi şekillerde görülen kelimenin sözlük anlamı "barınak, çadır" olup bazı lehçelerde "kadın" ve "aile" mânalarına da gelir (Clouston, s. 3-4; Räsänen, s. 34). Anadolu'nun bazı yörelerinde "ev" anlamında kullanılan **dünek** / **tünek** kelimesi ise **tüne-mek** (gecelemek) fiilinden türemiştir. Buna benzer bir ilişki Arapça'daki **bâte** (gecelemek) fiiliyle **beyt** (ev) kelimesi arasında görülür; bâte Türkçe'de olduğu gibi "evlenmek, yuva kurmak" anlamını da taşımaktadır (geniş bilgi için bk. Lane, I, 279-281). Arapça'da **dâr** ve **mesken** kelimeleri de "ev" mânasında kullanılır. Ev ismi bir mimari yapıdan çok içinde insan, aile, hat-

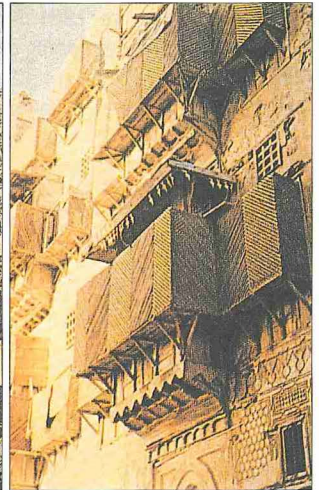
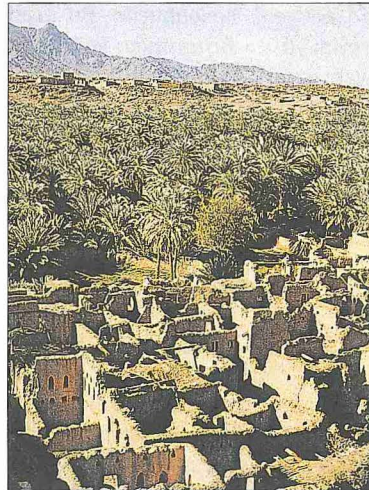
ta hayvan barındıran mekânı ifade eder; bu basit bir çerçe olabileceği gibi bir saray da olabilir. Kur'an'daki, "Allah hayvanların derilerinden sizin için evler (büyüt) yaptı" âyetinde (en-Nahl 16/80) deri çadırlar ev olarak nitelendirilmiştir. Ahd-i Atîk'in bazı yerlerinde de çadırın ev (yuva) anlamında kullanıldığı görülmektedir (I. Krallar, 8/66, 12/16; İşaya, 38/13). Eski Türkler'de ise ev denilince hemen daima çadır anlaşılır.

Kitâb-ı Mukaddes'e göre yerleşik hayat göçebelikten öncedir. Kâbil'in, oğlu Hanok adına bir şehir kurmasından birkaç nesil sonra gelen Yabal, çadır evinde oturanların ve sürü sahiplerinin ilki olarak zikredilir (Tekvîn, 4/17-20). İbn Haldûn ise göçebeliliğin köy kurma döneminden önce olduğu görüşündedir (*Mukaddime* [Uludağ], I, 419). Eski Ahid'de genellikle çadır evlerden söz edilmekle birlikte birçok yerde de şehir ve binalarla bunların yapımında kullanılan malzemeye yer verilir. Meselâ Bâbil Kulesi'nin inşasında iyice pişirilmiş kerpiçlerle ziftli harçtan faydalanılmıştır (Tekvîn, 11/3-9). Hz. Ya'kûb kendisi için bir ev bina ettirmiş ve ağıllar yaptırmıştır -bu bakımdan oturduğu şehre "ağıllar" anlamına gelen Sukkot denilir- (Tekvîn, 32/17). İsrâiloğulları Mısır'da bulundukları sürece dam evlerde oturmuşlardır. "Fish" ile ilgili pasajlarda kurban kanının serpileceği yerler anlatılırken kapının eşik ve sövesi de sayılır (Çıkış, 12/21-24). Kur'an-ı Kerim'de Hz. Mûsâ ve kardeşi Hârûn'a, Mısır'da İsrâiloğulları için içerisinde ibadet edebilecekleri evler yapmalarının vahyedildiği belirtilmektedir (Yûnus 10/87). İsrâiloğulları Ken'an diyarını ele geçirip yerleşik düzene girince daha mükemmel evler inşa etmişlerdir. Tevrat'ta cüzam-

dan korunmak için yapılacak tâdilât dolayısıyla bu evlerden bahsedilir (Levililer, 14/33-47). Kendisine, daha sonra kimseye nasip olmayacak bir saltanat vermesi için Allah'a dua eden Hz. Süleyman'ın (Sâd 38/35) Kudûs'te yaptırdığı saray şüphesiz bu evlerin en mükemmel idi. Eski Ahid'de bu yapıya ilişkin birçok ayrıntı bulunmaktadır. Kur'an da Sebe melikesinin gelişle ilgili bilgi verirken Belkıs'ın, âyetinde adı "sarh" olarak geçen bu sarayın fevkalâde parlak döşemesini su sanarak eteğini yukarı çektiğini belirtir (en-Neml 27/44); bu kısa bilgi dahi sarayın ihtişamını göstermeye yeterlidir. Kitâb-ı Mukaddes'te yer alan on emirde bir madde evle ilgilidir ve komşunun evine tamah etmenin haram olduğunu bildirir (Çıkış, 20/17).

Evleri Allah'ın insanlara başısladığı birer huzur bulma ve dinlenme yeri olarak tanımlayan Kur'an-ı Kerim'de (en-Nahl 16/80) geçmiş kavimler anlatılırken yahut Câhiliye çağına ait bazı yanlış inançlar düzeltilirken veya istîzan (evlere girerken izin isteme) gibi bir hüküm ortaya konulurken evden söz edilir. İnkârları sebebiyle helâk olan bazı geçmiş kavimlerin daha güzel imar faaliyetinde bulundukları belirtilir (er-Rûm 30/9) ve onların evleri hakkında bilgi verilir. Meselâ Âd ve onun mirasçısı Semûd kavminin mensupları kayalara ustaca oyulmuş evlerde otururlardı (el-A'râf 7/74; el-Hicr 15/82; eş-Şuarâ 26/149); Sebeliler'in evleri ise iki tarafı bahçeli yapılmıştı (Sebe' 34/15). Helâk edilen nice şehirde evlerin damlarının çöküp bunun üstüne duvarlarının yıkıldığı ve yüksek sarayların boş kaldığı hatırlatılarak bu harabelerden ibret alınması istenir (el-Hac 22/45-46).

Eski Hayber'de kerpiçten ev kalıntıları ve Cidde evlerinde bulunan kafesli cumbalar - Suudi Arabistan

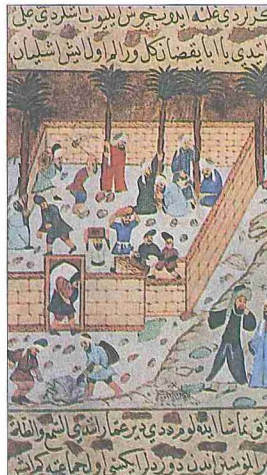

Me'rib'de
çok katlı
kule tipi
evler -
Yemen

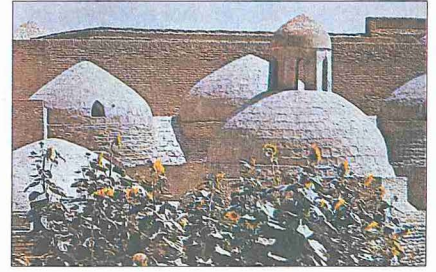
Evlerin planları ve yapı üslubu üzerin-
de ihtiyaçlar, coğrafya ve iklim şartları
ile mevcut malzemenin büyük etkisi var-
dır. Eski Mezopotamya ve civarında yer
yer taş, tuğla ve kerpiç kullanılarak ya-
pılan evlerin yanında özellikle bataklık
kesimlerde kamış türü bitkilerden inşa
edilmiş kulübelere rastlanır; tasvirî ar-
keolojik buluntular gibi halen Iraklılar'ın
uygulamaları da bunu göstermektedir.
Bölgedeki ilk müslüman şehirleri olan
Basra ve Küfe de başlangıçta sazdan ya-
pılmış birer askerî garnizondur. Müslü-
manlar sefere çıkacakları zaman evleri
sökerek kamışları demetler halinde bağ-
lar, savaştan döndüklerinde de tekrar
kurlarlardı. Yemen gibi sağlam taş mal-
zemenin bulunduğu yörelerde ise yük-
sek binalar yapılabilmektedir. Tarihin ilk
gökdeleni olarak tanımlanan Gumdân
adındaki ünlü binanın (Hitti, I, 90) gölge-
si güneş doğduktan bir müddet sonra 3
mil kadar uzayabiliyordu. En az on kat-
tan oluşan bina granit, porfir ve mermer-
den yapılmıştı. Dört duvarı farklı renkte
mermerlerle kaplanmış ve tavanı, üstün-
de uçan kuşun cinsi farkedilecek kadar
şeffaf mermerle örtülmüştü. Köşeleri-
ne yerleştirilen bronz aslan heykelleri
ise rüzgâr estikçe kükreme sesi çıkar-
cak şekilde yapılmıştı (Yâkût, IV, 210-211;
Kazvîni, s. 52; San'ânî, s. 20-21). Gumdân
hakkındaki bilgiler efsanevî özellikler ta-
şırsa da kaleler ülkesi olarak tanınan Ye-
men'de malzeme bolluğu sebebiyle devâ-
sâ binaların yapıldığı bir gerçektir (aş.
bk.). Ünlü Ümmü Zer hadisinde, Yemen'-
den geldikleri söylenen kadınlardan bi-
rinin kocasından söz ederken "zevcî re-
fû'l-imâd" diyerek evlerinin yüksek di-
rekli ve kocasının eşraftan olduğunu ima
ettiği görülür. Ümmü Zer ayrıca kayın vâ-
lidesinin evinin genişliğini ve ambarları-
nın büyüklüğünü dile getirir (Süyûtî, *Tef-
sîru hadîsi Ümmi Zer*, s. 96-97). Kur'an'-
da düşmana karşı birlikte savaşan mü-
cahidler kurşunla kenetlenmiş yapılara

benzetilir ki (es-Saf 61/4) bununla muh-
temelen Güney Arabistan'da uygulanan
bir yapı tekniğine işaret edilmiştir.

Göçebe toplumların evleri yukarıda be-
lirtildiği gibi çeşitli malzemelerden ya-
pılan çadırlardır. Türkler, öküzler tara-
findan çekilen arabalar üzerine de ku-
rulabilen yuvarlak çadırlarıyla (topak ev)
iftihar etmişler, onu kerpiçten yapılan
Çin evlerinden daha üstün görmüşlerdir
(Ögel, VII, 6). Türkler'in keçeden yaptık-
ları bu çadırlar kubbe mimarisinin ilham
kaynağıdır (bk. ÇADIR). Halen Afganis-
tan'da basık, Anadolu'nun Harran yöre-
sinde sivri olarak yapılan kubbeli evler
topak evin birer kopyasıdır. Türkler yer-
leşik hayata geçtikten sonra kerpiçten
ve "pışığı kerpiç" (pişmiş kerpiç) dedikleri
tuğladan (*Dîvânü lugâti't-Türk Tercüme-
si*, I, 373, 455) evler yapmışlardır. *Dîvâ-
nû lugâti't-Türk*'te geçen "sunu" (kiriş),
"oğulmuk" (direk), "eşiklik yığaç" (eşik
ağacı, eşik), "kapıç yangakı" (kapı yanağı,
söve), "tarus" (çatı), "örtmen" (dam), "eg-
me" (evin kemeri) ve "uyufluğ ev" ("kemer-
li ev", *a.g.e.*, III, 50) gibi kelimeler Türk-
ler'in yapı kültürü hakkında bazı ipuçla-
rı vermektedir. Aynı eser bize eski Türk
evinde müstakil bir mutfak, bir yatak
ve bir oturma odasının yer aldığını gös-
termektedir. Yatak odalarında yüklük
("yüdrük") ve mutfaklarda kap kacak
koymak için raflar ("serü") bulunuyordu.
Evin ayrıca yaz aylarında kullanılmak üze-
re buz konulan bir buzluk ile ("obruk")
odunluk ("otungluk", *a.g.e.*, I, 162) ve çar-
dağı ("kalıma", *a.g.e.*, III, 174) vardı. Oda-
ların duvarları bir süs ve ısı yalıtımı un-
suru olarak halılarla kaplanırdı. Duvar-
ların hali veya kumaşla kaplanmasını
hoş görmeyen bazı hadislerden bu âde-
tin Araplar arasında da yaşadığı anlaşı-
lmaktadır. *Dîvânü lugâti't-Türk*'te ay-

Hiz. Peygamber
zamanında
Medine'de
bir ev inşaatını
gösteren
minyatür
(*Siyer-i Nebi*,
TIEM, nr. 1974,
vr. 182*)

Topak çadır tarzında evler - Buhara / Özbekistan

rica "bark" ile (ev eşyası) ilgili pek çok bil-
gi bulunmaktadır.

Araplar'ın evleri ikiye ayrılmaktadır:
Taşınmaz, yapı tarzındaki evler (el-me-
bâni'l-mebniyye) ve taşınabilen, çadır tar-
zındaki evler (el-büyütü'l-müntekale). Ara-
plar kendilerini oturdukları bu evlerin ya-
pı malzemesine göre de sınıflandırmış-
lardır. Çadırda oturanlara genellikle ça-
dırları deve tüyünden olduğu için "ehl-i
veber", binalarda oturanlara ise evleri
daha çok taş ve kerpiçten yapıldığı için
"ehl-i hacir" veya "ehl-i meder" adı ve-
rilmisti; yerleşik olanlar tarımla uğraş-
tıklarından bunlara "ehl-i hazar" da de-
nilirdi. Araplar'ın çoğunluğunun göçebe
hayatı yaşaması sebebiyle onlara genel-
likle çadır türlerinin izafe edildiği görü-
lür. İbnü'l-Kelbî'nin altı çeşit olarak say-
dığı Arap evlerinden sadece taştan bina
edilen "ukne" ile ahşaptan yapılan "hay-
me" yerleşik ev tipleridir; diğerleri fark-
lı malzemeden yapılmış çadırlardır (*Lisâ-
nû'l-'Arab*, "ekn" md.). Halbuki Araplar
taşın yanında kerpiçi ve kamış gibi bitki-
leri de kullanmışlardır. Kerpiçten yapılan
evlere "kubbe", ahşap ve kamıştan ya-
pılanlara duvarlarındaki deliklik sebebiyle
"hus" veya tavan kısmının kavisli olma-
sından dolayı "ezec" diyorlardı. Bunlar
daha çok fakir kesimin oturduğu evlerdi;
ancak havadar olmaları sebebiyle hali
vakti yerinde bazı kişilerce de tercih edil-
mişlerdir. Üseyd b. Ankâ el-Fezârî bir
beytinde, الخصى فيه تقرأ عينا خير من الأجر والكمد
"İçinde mutlu olduğumuz kamış evimiz
tuğla evden ve onun kasvetinden da-
ha iyidir" (*a.g.e.*, "hşş" md.) diyerek bunu
anlatır. Ebû Dâvûd'un bir rivayetinden
Hz. Peygamber döneminde Medine'de
bu tür evlerin bulunduğu anlaşılmakta-
dır ("Edeb", 169). Ebû Mansûr es-Seâlibî
Araplar'ın evlerini yapıldıkları maddele-
re göre şu isimlerle tasnif etmiştir: Ko-
yun yününden "hibâ", deve tüyünden

Necran bölgesinde kerpiçten bir ev - Suudi Arabistan

"bicâd", kıldan "füstâd", pamuktan "sû-râdik", kurutulmuş deriden "kaş", tabaklanmış deriden "tırâf", ağaç kabuğundan "hazîra", ahşaptan "hayme", taştan "ukne", kerpiçten "kubbe", çamurdan "sütire" (*Fikḥü'l-luğa*, s. 303). Kubbe kelimesi çadır mânasına da kullanılmıştır. Araplar kurdukları bir tür çadıra topak evden mülhem olarak "kubbe Türkiye" diyorlardı ki bu ifade hadis kaynaklarında da geçmektedir (*Müsned*, IV, 348; Buhârî, "İḥâc", 64; Müslim, "Şıyâm", 215; İbn Mâce, "Şıyâm", 62). İbn Haldûn, daha çok vahşi bir hayat süren bedevîlerin ancak ocak taşı yapmak amacıyla taş ihtiyacı duyduklarını, bunu temin için de bina ve konakları yıktıklarını, aynı şekilde sadece çadır kurmak ve barındıkları yerleri sağlamlaştırmak amacıyla ağaca ihtiyacı duyduklarını ve bunun için de konakların dahi tavanlarını söktüklerini, bundan dolayı onların yaratılışlarının umranın temelini teşkil eden binaya aykırı olduğunu söyler (*Mukaddime* [Uludağ], I, 470). Tuğla (âcur) kullanımı Araplar'da yaygın değildir; üretim maliyetinin yüksekliği sebebiyle tercih edilmemiş olmalıdır. Bu kelime kaynaklarda, müslümanların fütuhât sonrası zenginleştikleri dönemde giriştikleri Mescid-i Nebevî'nin yenilenmesi gibi imar faaliyetleri dolayısıyla geçmektedir.

Hz. Peygamber Medine'ye geldiğinde burada daha çok yahudilerin oturduğu taştan üç katlı evler vardı. Kale olarak kullanılabilecek büyüklükteki bu evlere "ütum" (أطم), "ücum" veya "kubâb" adı veriliyordu. Bazıları çok uzaklardan görülebilecek yükseklikte olan bu evlerden her birinin bir adı vardı ve meselâ temeli ve alt katı siyah bazalttan, diğer katları "nabara" adı verilen beyaz taştan yapılmış Uheyha b. Cülâh'ın evine "ütmu'd-dihyân" deniliyordu. Ütumlara mutlaka dört köşe ve taştan olur, teras şeklindeki üçüncü katın etrafında bir adam boyu

kadar yükseklikte mazgallı korkuluk duvarları bulunur ve sıcak gecelerde burada yatılırdı; alt kat hayvan ahır ve malzeme deposu olarak kullanılır, orta kat ise oturulurdu. Resûl-i Ekrem'in Medine'ye gelişi bu binalardan gözlenmiş ve ilk ezan da böyle bir evin üzerinden okunmuştur. Hz. Peygamber'in ütumlari şehrin süsleri gibi gördüğü ve yıkılmalarını istediği rivayet edilir (İbn Hacer, *Fetḥü'l-bârî*, IV, 454). Resûl-i Ekrem güzel yapılan işleri severdi; bina yapımı konusunda da ashaptan Kays b. Talk el-Haneffî'nin taş ustalığını takdir etmiştir (Huzâî, s. 735). Fetihlerle zenginleşen müslümanlar Hulefâ-yi Râşidîn döneminde özellikle Hz. Osman zamanında güzel evler yaptırmışlardır. Kaynaklar Ebû Süfyan'ın Medine'deki evini, "Binanın yüksekliği göklere uzanıyordu" şeklinde tanımlamaktadır (İbn Şebbe, I, 256). Yüksek binaları sünnete aykırı gören Ebû Zer el-Gıfârî'nin bu yüzden Medine'de oturmak istemediği bilinmektedir (Ömer Rıza, VII, 26).

Son zamanlarda yapılan arkeolojik kazılar eski Arap evlerinin planları hakkında bazı bilgiler vermektedir. Özellikle Arap arkeologlarının büyük ilgi gösterdikleri Fav şehrinde evlerin bitişik düzende, sıcak iklim şartlarına uygun biçimde kalın duvarlı, çok odalı ve ticarî malların saklanabileceği nitelikte serin mahzenli olarak yapıldıkları dikkat çekmektedir. Cevâd Ali, Câhiliye devrinde Mekke zenginlerinden Abdullah b. Cüd'ân gibi altın ve gümüş kaplarda mahallî yemeklerden ayrı değişik yemekler yiyen ve bunun için Irak'tan özel aşçılar getiren birine ait evin misafirler, köle ve câriyeler, şarkı söyleyen kayneler, diğer hizmetçiler ve hayvanlar için gereken mekânlar da düşünüldüğünde ne kadar büyük olacağına işaret etmektedir (*el-Mufaşşal*, V, 23). İlk müslümanların gizlice toplanıp bir okul ve bir mescid gibi kullandıkları Erkam'ın evinin de yeterince büyük olduğu tahmin edilebilir.

Hz. Peygamber'in Medine'deki evi, Mescid-i Nebevî'nin doğu duvarı boyunca sıralanmış 10 × 7 zirâ (yaklaşık 5 × 3,5 m.) ebadında dokuz hücreden ibaretti. Temeli taş, duvarları kerpiçten olan ve tavanları elle dokunulabilecek yükseklikte bulunan bu odalar, servi ağacından dikmelere tutturulmuş bir perdeyle ikiye ayrılmıştı. Mâriye'nin Medine'nin Avâlî denilen doğu kısmındaki evi ise kare planlı, iki katlı ve bahçeli idi. Resûl-i Ekrem'in yaz aylarını geçirdiği bu evin alt

katı bir duvarla ikiye bölünmüş ve üzerine kalın mertekler yerleştirilmişti; zarif bir merdivenle iki oda ve bir gölgelikten meydana gelen üst katına çıkılıyordu (Makkarî, II, 150-151; Abdülhay el-Ketânî, II, 84). Medine'de o dönemde iki katlı evlerin sayısı nisbeten fazla olmalıdır; Hz. Peygamber'in misafiri kaldığı Ebû Eyüb el-Ensârî'nin evi de iki katlı idi. Hicaz bölgesindeki bu tür evlerin üst katlarının tabanı, mertek olarak kullanılan uzun hurma gövdelerinin üzerine ahşap döşeyip aralarına "izhir" denilen ot (Mekke ayrığı) tıktırıldıktan sonra üstü topraklanarak yapıldı. Bundan dolayı Mekke'nin hürmetiyle ilgili bazı hadislerden, izhirin koparılması yasaklanmış bitkilerden sayılmamasının istendiği ve Hz. Peygamber'in de bunu kabul ettiği anlaşılmaktadır (İbnü'l-Esir, *en-Nihâye*, I, 33).

Resûl-i Ekrem geniş evi dünyada insanı mutlu eden (*Müsned*, III, 407-408; Hâkim, II, 144, 162), kötü evi de mutsuz eden (*Müsned*, I, 168) üç şeyden biri olarak sayar. Müslümanlar zenginleştikçe geniş ve güzel evler yaptırmışlardır. İhtiyaca göre bu evlerin büyüklükleri değişmekle birlikte anne baba, çocuklar ve misafirler için en az üç oda (cümbüze) ideal kabul edilmiştir. Ashaptan imkânı olanlar bu tarzda evler inşa etmişlerdir. Meselâ Abdurrahman b. Avf'ın Mescid-i Nebevî yanındaki evi üç cümbüzeden oluşuyordu (İbn Şebbe, I, 232). Hz. Ömer, portatif saz evden taştan yapılmış evlere geçişte kendisine danışan Küfeliler'e, "Taştan evler yapın. Fakat kimseye üç odadan fazlasına ruhsat verilmesin ve binaları da yüksek yapmayın. Sünnetten ayrılmazsanız iki cihan mutluluğu sizin olur" diye cevap göndermiş ve sünnete uygun evi "israfa yaklaştırmayacak, itidalden uzaklaştırmayacak kadar" şeklinde izah etmiştir (İbn Haldûn, II, 260). Gereksiz yapılan binanın sahibine vebal

Geleneksel Hadramut evleri - Yemen

olduğunu belirten hadis gibi (Ebû Dâvûd, "Edeb", 169) özellikle zühd kitaplarında yer alan binaya dair bazı hadisler müslümanların bu konuda lükse kaçmalarını engellemiştir. Fakat refah seviyesi yükselince bu tür hadisleri rivayet edenlerden Enes b. Mâlik dahi büyük bir köşkte oturmuştur. Hz. Peygamber'in yüksek ev yapımını hoş görmeyen hadisleri israf, tefâhür ve başkalarının gizli taraflarına muttali olma sebeplerine bağlanmıştır; ancak hadislerin yorumunda, günümüz psikologlarının ortaya koyduğu yüksek binaların insanın ruhsal yapısı üzerindeki olumsuz etkilerinin de gözden uzak tutulmaması gerekir.

Evlerin süslenmesi ve döşenmesinde de İslâmî prensiplerin etkili olduğu muhakkaktır. İç dekorasyonda sadelik esas alınmıştır. Hz. Peygamber'in evindeki dokuz oda da son derece basit ve sade eşya ile döşenmişti; bunlar genelde bir sedir, bir yaygı ve bazı kap kacaklardan ibaretti. Resûl-i Ekrem, namaz kılariken üzerinde insanın dikkatini çeken resimler bulunan bir perdenin asılmasını hoş görmemişti. Müslümanlar maddî imkânlarla kavuşunca evlerini süslemeye başlamışlar, fakat Hz. Peygamber'in resimle ilgili hadislerini göz önünde tutarak tezyinatta daha çok sembolik figür ve geometrik motiflere yer verip özellikle yabancı kültürlerle ait resim ve sembollerden kaçınmışlardır.

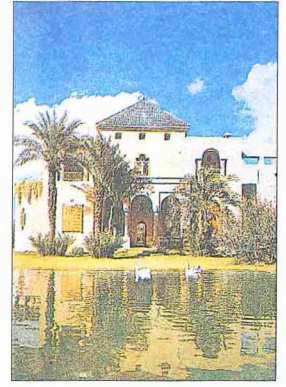
J. Schacht, "İslâm dini mimari bir kimliği ne arzu ne de talep etmiştir" demektedir (*The Legacy of Islam*, s. 248). Medeniyetlerde kültürün en önemli tezahürlerinden birini teşkil eden barınma konusunda müslümanların kendilerine has bir tarzının olmadığını söylemek haksızlıktır. İslâm'da özellikle sivil mimari üsluplarının şekillenmesinde şeriat hükümlerinin ortaya koyduğu hayat tarzının

etkisi inkâr edilemez. Nâmahrem erkek ve kadınların birlikte oturmamaları, bulûğ çağına gelen çocukların yatak odalarının ayrılması, komşuların evinin havasını kesecek şekilde yüksek bina yapılmaması, israftan kaçınma, temizlik vb. ilkeler, Müslümanlığı kabul eden toplumların zevk ve sanat anlayışları, sahip oldukları kültür mirası, coğrafi şartlar ve maddî imkânlarla birleşerek değişik yörelerde farklı mimari üslupların doğmasına ve gelişmesine yol açmıştır.

Bir evin huzur ortamı olabilmesi, teşkilâtının mükemmelliği kadar yapıldığı mevkii yerleşime uygunluğuna ve genel şehir planına da bağlıdır. Şehir kurmak için coğrafi şartların elverişli olması gerekir. İbn Sînâ *el-Kânûn fi't-ṭib*'da yerleşim alanlarının önemine işaret etmiş ve değişik iklimlerdeki bu yerlerin tıp açısından değerlendirmesini yapmıştır (I, 91-93). Müslümanların ilk kurdukları şehirler olan Küfe, Basra, Fustat ve daha sonra Bağdat konum ve planları itibarıyla birtakım özelliklere sahiptirler. Meselâ Küfe'de şehrin ortasında, güçlü bir okçunun dört yönde attığı okların düştüğü noktaların birleştirilmesiyle sınırlanan geniş bir alana cami inşa edildiği ve bu alanın dışına belli bir planda ev yapılmasına izin verilmiştir. Burada ana caddeler 40 zirâ (yaklaşık 20 m.), yan yollar 20 ve ara sokaklar 7 zirâ genişliğinde planlanmıştır (Belâzûrî, s. 285-294; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II, 369). Son rakamın, Hz. Peygamber'in ara sokaklar konusunda ihtilâfa düştüğünde genişliğin 7 zirâ olarak tesbit edilmesine dair hadisine uygun düştüğü görülmektedir (Buhârî, "Mezâlim", 29; Müslim, "Müsâkât", 143). Mühelleb'e göre bu hüküm evlerin arasındaki mesafeler hakkındadır ve iki ev arasında yol bırakmak istendiğinde gelip geçenlere ve yük taşıyanlara zarar verilmemesi için genişliğin en az 7 zirâ olmasını öngörmektedir (Davudoğlu, VIII, 121). Tasarruf için duvarların komşu duvarına dayanması (İbn Hacer, *Meṭâlibü'l-ʿâliye*, III, 6) ve komşunun duvarına mertek koymasına izin verilmesi konusundaki hadisler ise (Buhârî, "Mezâlim", 20; Müslim, "Müsâkât", 136) evlerin yer yer bitişik düzende yapıldığını göstermektedir.

Evlerle sokak ve caddelere isim verme geleneği Araplar'da Câhiliye devrinde beri vardır. Sokaklar genellikle orada oturan birine veya esnafına, evler de oturanlara, taşıdıkları bazı hâtıralara yahut farklı özelliklerine göre adlandırılırdı.

Geleneksel
Üslûpta
yapılmış
Çağdas
bir Fas evi -
Merakeş

Hz. Peygamber'in, Kubâ Mescidi ve Mescid-i Nebevî'de olduğu gibi kamuya ait binaların temellerini bir nevi merasimle attığı bilinmekteyse de (Abdülhay el-Kettânî, II, 76) evler hakkında buna benzer bir uygulamasına rastlanmamaktadır. Kaynaklarda İslâm tarihinin ilk dönemleri için temel kurbanı ile ilgili bir kayıt yoktur. Genellikle inşaat bitip eve girildikten sonra "vekîre" denilen bir yemek verilirdi.

Evler umumiyetle hurma dalları ve çalı çırpı yakmak suretiyle aydınlatılır, yaygın olmamakla birlikte fitilli yağ lambaları da (misbâh) kullanılırdı. Fav kazılarında ele geçen tarihî eşya arasında yağ lambaları da bulunmaktadır. Hz. Âişe'nin bir rivayetine göre (*el-Muvaṭṭaʿ*, "Şalâtü'l-leyl", 2; Buhârî, "Şalât", 22, 104; Müslim, "Şalât", 272) o günlerde lamba pek yaygın değildi. Bununla birlikte, "Lambalarınızı yakın"; "Gece yatarken lambalarınızı söndürün" şeklindeki rivayetlerden ve özellikle Temîm ed-Dârî'nin Mescid-i Nebevî'ye bir lamba hediye etmesinden (İbn Hacer, *el-İşâbe*, II, 17) lamba kullanımının sonraları arttığı anlaşılmaktadır.

Evlere girerken izin isteme (istîzan) âdeti Câhiliye döneminde de vardı, çünkü her evin mahrem olduğu kabul edilirdi. Ancak izin istenirken, "Ey falan, gireyim mi?" veya "Ey falan, dışarı çık" gibi kabaca sözler kullanılırdı. Kur'an başkalarının evlerine habersiz girmemeyi ve selâm vermeyi emreder (en-Nûr 24 / 27, 61); Hz. Peygamber'den de evlere girerken izin istemeyle ilgili pek çok hadis rivayet edilmiştir. Resûl-i Ekrem bir eve gelindiğinde üç defa selâm verilerek izin istenmesini, olumlu cevap alınamazsa geri dönülmesini emretmektedir (Buhârî, "İsti'zân", 13). Bunun dışında kapıya elle vurmak suretiyle de izin istenmesi câiz görülmüştür. Hz. Peygamber'in evlerinin kapıları genellikle çadır kanadı şeklinde

Girnatâ'da Emevî evleri - Endülüs

olduğu için parmak uçları ile vurularak izin istenirdi (İbn Hacer, *Meâlibü'l-ʿaliye*, II, 420). Kapı çalma âdeti eski Türkler'in geleneğinde de vardır (*Dîvânü l-uğâti't-Türk Tercümesi*, III, 268).

Evi, içinde uğursuzluk bulunan üç şeyden biri sayan hadisler Hz. Âişe'ye göre eksik rivayet edilmiştir. Hz. Âişe, Resûl-i Ekrem'in yahudilerin ve Câhiliye devri insanların evde, kadında ve atta uğursuzluk olduğu şeklindeki inançlarını reddettiğini, fakat bu kısım eksik rivayet edildiğinden hadisin yanlış anlaşıldığını söyler (Zerkeşi, s. 114-115). İbn Kuteybe'nin ifadesine göre de Câhiliye devri Arapları uğradıkları zararları uğursuz olarak kabul ettikleri ev ve kadına hamlederler ve, "Onun uğursuzluğu bana sirayet etti" derlerdi (*Te'vîlû muhtelifi'l-ḥadîs*, s. 104); İslâm bu inancı kaldırmıştır.

Câhiliye döneminde Mekkeliler bir iş niyet edip de o iş kendilerine zor geldiğinde veya ihramlı olduklarında, Medineliler ise hac veya bir yolculuktan döndüklerinde evlerine kapılarından girmezlerdi. Hasan-ı Basrî'nin anlattığına göre bir Arap yolculuğa çıksa ve herhangi bir sebeple bundan vazgeçse evine, eğer ehl-i meder ise arkadan bir delik açarak veya merdiven dayayıp duvarın üzerinden atlayarak, eğer ehl-i veber ise çadırın arkasından sürünerek girerdi. Araplar bunu bir iyilik sayarlar ve aksini yapmanın uğursuzluk getireceğine inanırlardı. Kur'an, "Evlere arkadan girmek iyilik değildir" (el-Bakara 2/189) meâlindeki âyetle bu yanlış inanca son vermiştir.

Evlerin kapılarına uğur sembolü veya nazarlık olarak kabul edilen eşyanın asılmasıyla ilgili dinî bir nas yoktur; ancak bu bir gelenek halinde ve farklı şekillerde çeşitli toplumlarda devam etmektedir. Müslümanlar, genellikle evlerin kapısı üzerine taşla nakşederek veya çini levha halinde "yâ hâfız" ibaresini koymaktadırlar; temel için veya sonradan kesilen kurbanın boynuzlarının asılması âdeti de görülür. Câhiz, Ubeydullah b. Ziyâd'ın evinin girişine bir köpek, bir arslan ve bir koç kabartması yaptırıp, "Köpek havlar, koç süser, arslan ise kükrer -böylece eve düşman yanaşamaz-" diyerek bunları uğur saydığını, halbuki tam tersi kendisine uğursuzluk getirdiklerini söyler (*Kitâbü'l-Ḥayevân*, I, 325).

Câhiliye devri Arapları sevmedikleri misafirin bir daha gelmemesi için misafir gittikten sonra evdeki kapılardan birini kırarlardı. Bu gelenek son zamanlara kadar bedevîler arasında yaşamıştır

(Âlûsî, II, 331). Yine bu dönemde Araplar her evin kendine ait bir cini olduğuna inanırlar ve eski bir eve gittiklerinde cinin şerrinden korunmak için eşek gibi anırmadan veya yanlarında bir tavşan ayağı olmadan içeri girmezlerdi. Bir Arap şairi bu inancı akıl dışı bularak, "Kaderinde varsa ne eşek gibi anırmak ne de tavşan ayağı fayda verir" demektedir (*a.g.e.*, II, 315). Hz. Peygamber Kur'an okunan evlerde mümin cinlerin, okunmayan evlerde ise kâfir cinlerin bulunacağını haber vermektedir (*Süyûtî, Câmî'u'l-ehâdîs*, I, 175). Resûl-i Ekrem zararsız ev yılanlarının (cinânü'l-beyt) öldürülmemesini istemiştir. Bu ise yılanların veba mikrobu taşıyan fareleri yemele-ri sebebiyle yapılmış bir tavsiye olmalıdır. Câhiliye Arapları bu yılanları cin kabul eder ve onlardan korunmak için üzerlerine tavşan ayağı asarlardı (Âlûsî, II, 324).

Sûret, köpek ve cenâbet kimsenin bulunduğu eve melek girmeyeceğine dair hadisler de birer hikmete dayanmaktadır. Araplar'ın güzel bir taşla bile tapındıkları dönemde resme müsamaha edilmemesi gayet tabiidir. Hz. Süleyman'ın sarayında resim ve heykeli bir dekor unsuru olarak kullandığı Kur'an tarafından belirtildiğine göre (Sebe' 34/13) Hz. Peygamber'in resmi yasaklaması putperestliği önlemeye yöneliktir (İbn Dakiku'l-İd, II, 171). "...Yetiştirdiğiniz avcı hayvanların sizin için tuttuklarını yeyin" (el-Mâide 5/4) meâlindeki âyet köpeğin çeşitli faydalar için yaratıldığını gösterdiği halde pislik ve hastalık bulaştırmalarını önlemek için evlerde beslenmesine karşı çıkılmıştır.

Resûl-i Ekrem evlerin önlerinin ve sokakların temiz tutulmasını emretmiş, daha çok el sanatlarıyla uğraşan Medine yahudilerinin sanayi artıklarını ortada bırakmalarından olsa gerek bu konuda müslümanların onlara benzemesini istemiştir (Tirmizî, "Edeb", 41; İbn Ebû Şeybe, V, 264; Müttakî el-Hindî, XV, 388). Ayrıca bir hadisinde de kaldırılma-yan çöplerin şeytanların toplantı yeri olacağını belirterek (*Müsned*, V, 262) müminleri evlerini ve sokakları temiz tutmaya teşvik ettiği görülmektedir.

Hz. Peygamber'in hadislerinde insanı mutlu eden üç şeyden biri olarak evle birlikte komşu da sayılmaktadır (*a.g.e.*, III, 407). Türkçe'deki, "Ev alma, komşu al" atasözü, "Evden önce komşu, yoldan önce arkadaş" şeklinde Araplar'da da mevcuttur (Kâsım b. Sellâm, s. 277; Mey-

dânî, I, 228); bu ifade hadis olarak da rivayet edilmiştir (Aclûnî, I, 204-205). Evin komşunun rûzgârını kesecek şekilde inşa edilmemesi, şûf'a hakkı, komşunun evini bitişik yapmasına ve duvara mer-tek koymasına izin verilmesi, yemek koku- su vb. yollarla komşuların rahatsız edil- memesi, ödünç bir şey istendiğinde ver- rilmesi, komşu açken tok yatılmaması, kişinin kendisi için istediği şeyi komşu- su için de istemesi İslâm'ın bu konuda- ki önemli prensiplerindendir.

Ev İslâm hukukunda aslî ihtiyaçlar- dan sayıldığı için zekâta dahil edilme- miştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Dîvânü l-uğâti't-Türk Tercümesi, I, 50, 130, 162, 373, 455; III, 174, 268; *Lisânü'l-ʿArab*, "ekn", "byt", "ybr", "ḥss" md.leri; *Tâcü'l-ʿarûs*, "byt" md.; *Kâmus Tercümesi*, "eṭm", "kbb" md.leri; Clauson, *Dictionary*, s. 3-4; Räsänen, *Ver- such*, s. 34; Lane, *Lexicon*, I, 279-281; *el-Mu- vaṭṭaʿ*, "Şalâtü'l-leyl", 2, "İsti'zân", 21; *Müs- ned*, I, 168; II, 289; III, 407-408; IV, 150, 240, 246, 348; V, 262, 335, 338; Buhârî, "İsti'zân", 13, "Şalât", 22, 104, "Mezâlim", 20, 29, "Hac", 64; Müslim, "Şiyâm", 215, "Şalât", 272, "Mü- sâkât", 136, 143; İbn Mâce, "Şiyâm", 62, "Ni- kâh", 55; Ebû Dâvûd, "Tib", 24, "Edeb", 169; Tirmizî, "Edeb", 41, 58; Kâsım b. Sellâm, *Kitâ- bû'l-Emsâl*, Beyrut 1980, s. 277; İbn Ebû Şey- be, *Muşannef*, Beyrut 1989, V, 264; Câhiz, *Kitâ- bû'l-Ḥayevân*, I, 325; İbn Kuteybe, *Te'vîlû muhtelifi'l-ḥadîs* (nşr. M. Zührî en-Neccâr), Kahire 1966, s. 104; İbn Şebbe, *Târîḫü'l-Me- dîneti'l-münevvere*, I, 232, 256; Belâzürî, *Fü- tûḫ*, Kahire 1901, s. 285-294; Hâkim, *el-Müs- tedrek*, II, 144, 162; İbn Sinâ, *el-Kânûn fi't-tib*, Bulak 1877, I, 91-93; Seâlibî, *Fıkhü'l-luğa*, Bey- rut, ts., s. 266, 303; Meydânî, *Mecma'u'l-em- sâl*, Beyrut 1988, I, 228; İbnü'l-Esir, *en-Nihâ- ye*, I, 33; a.mlf., *el-Kâmil*, II, 369; Yâkût, *Mu'ce- mül-büldân*, IV, 210-211; İbn Dakiku'l-İd, *İḥ- kâmü'l-aḥkâm*, Beyrut, ts., II, 171; Huzâî, *Taḥ- rîcü'd-delâli't-sem'iyye*, s. 730-735; Zer- keşi, *el-Câbe* (nşr. Saîd el-Efgânî), Beyrut 1970, s. 104, 114-115; İbn Haldûn, *Mukaddime* (trc. Pîrîzâde Mehmed Sâhib), İstanbul 1275, II, 260; a.e. (trc. Süleyman Uludağ), İstanbul 1982, I, 419, 470; İbn Hacer, *el-İşâbe*, II, 17; a.mlf., *Me- tâlibü'l-ʿaliye*, II, 420; III, 6; a.mlf., *Fethu'l- bârî*, Kahire 1959, IV, 454; Kazvîni, *Âşârü'l-bi- lâd*, Beyrut, ts., s. 51-52; San'ânî, *Târîḫü Medî- neti's-San'a*, San'a 1981, s. 20-21; Süyûtî, *Tef- sirü ḥadîsi Ümmi Zer* (Kâdî İyâz, *Buğyetü'r- râ'îd* içinde, nşr. Selâhaddin b. Ahmed el-İdle- bî v.dğr.), Muhammediye 1975, s. 96-97; a.mlf., *Câmî'u'l-ehâdîs* (nşr. Seyyid Ahmed es-Sakr — Ahmed Abdülcevâd) [baskı yeri yok], ts. (Mat- baatü Hattâb), I, 175; Müttakî el-Hindî, *Ken- zü'l-ʿummâl*, XV, 388; Makkarî, *Nefḫu't-tib*, II, 150-151; Aclûnî, *Keşfü'l-ḥafâ*, Beyrut 1985, I, 204-205; Âlûsî, *Bûlâğu'l-ereb*, Beyrut 1324, II, 315, 324, 331; Ömer Rıza, *Sadr-ı İslâm*, İstan- bul 1928, VII, 26; Abdülhay el-Kettânî, *et-Terâ- tîbü'l-idâriyye*, II, 76, 84; Cevâd Ali, *el-Mu- faşşal*, V, 23; J. Schacht, *The Legacy of Islam*, Oxford 1974, s. 248; Ahmet Davudoğlu, *Sahih-i Müslim Tercümesi ve Şerhi*, İstanbul 1977, VIII,

121; İbrahim Canan, *Peygamberimizin Sünnetinde Terbiye*, İstanbul, ts. (Tuğra Yayınevi), s. 416 vd.; Hitti, *İslâm Tarihi*, I, 90; Bahaeddin Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Ankara 1984, VII, 6; Nebi Bozkurt, *Sünnet Verilerine Göre Hz. Peygamber Devrinde Hicaz Folkloru (Mesken)* (doktora tezi, 1991), MÂ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 14-69; a.m.f., "Çadır", *DİA*, VIII, 158-162; Mehmet Altay Köymen, "Alp Arslan Zamanı Türk Evi", *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, III, Ankara 1971, s. 1-14; F. Buhl, "Gumdan", *İA*, IV, 824-825; "Ev", *SA*, I, 546-575.

NEBİ BOZKURT

Tarihi Gelişimi. İnsanlık tarihinde evlerin ilk defa ortaya çıkışı Neolitik dönemde (Cilalı Taş devri) olmuştur. Daha önce avcılık ve toplayıcılıkla geçinen ve mağara, ağaç kovuğu gibi tabii mekânlarda yaşayan insan, yaklaşık dokuz bin yıl önce ulaştığı bu dönemde artık hayatının maddî ihtiyaçlarını üretebilecek bir duruma kavuşarak tarımla uğraşmaya, hayvanları evcilleştirmeye ve kendi oturacağı evi yapmaya başlamıştır. Dünyanın çeşitli bölgelerinde birbirinden bağımsız biçimde ortaya çıkan Neolitik aşamanın en eski ve kapsamlı olanı Ön Asya'dır. Bu bölgedeki Neolitik yerleşmeler Basra körfezinden başlayıp Güneybatı İran, Kuzey Irak, Güneydoğu Anadolu, Suriye, Lübnan ve Filistin üzerinden Kızıldeniz'e ulaşan hilâl biçimi bir coğrafi alanda görülür. Ancak Konya Çatalhöyük'te olduğu gibi bu alanın dışında kalan yerleşmeler de bulunmaktadır. İlk evlerin görüldüğü bu bölge coğrafi açıdan İslâmiyet'in ilk yayılma alanıyla ortaktır. Bu alandaki evler çoğunlukla kerpiç veya taş yapılardır. Ahşap kirişli, düz damlı bu ev teknolojisi yörede günümüze kadar sürmüştür. Çatalhöyük'teki evlerin bugünkü Orta Anadolu evleriyle büyük benzerlikleri vardır. Diyarbakır'ın kuzeybatısında Ergani yollarında bulunan Çayönü yerleşmesin-

de ise düzenli plana sahip ev tiplerinin çeşitli kültür katlarında tekrar tekrar inşa edildiği görülmekte ve ilk defa burada, yerleşme düzeni açısından ileri bir aşamayı temsil eden meydan düşüncesinin ortaya çıktığı belirlenmektedir.

Avlulu ev ilk karşılaşılan örneklerdendir. Milâttan önce III. binyılda Mezopotamya'daki Ur şehri evleri bir merkezî avlu çevresinde gelişen çok sayıda odadan oluşmaktaydı. Girişin yanındaki bir merdivenle yukarı kata veya çatıya çıkılıyordu. Zemin katta avluya açılan bir kabul odası ile mutfak ve diğer odalar yer almaktaydı. İki katlı örneklerde yatak odası gibi aileye ait özel mekânlar üst katta bulunuyordu. Yaz aylarında dam bugünkü gibi yatak terası olarak değerlendirilmekteydi. Bu evleri, halen İslâm dünyasında çok rastlanan avlulu evlerin ilk örnekleri sayılabilir.

Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye'de bulunan tarihî ev tiplerinden biri de "hilani"dir. Aslında hilani Geç Hitit dönemindeki bir saray tipidir. Bugünkü bilgilere göre hilani yapı tipinin özellikleri, ilk defa Amik ovasındaki Acanahöyüğü'nde milâttan önce 1400'lere tarihlenen yapılarda belirginleşmiştir. Hilanilerin en parlak dönemi milâttan önce VIII. yüzyılın ikinci yarısıdır. Bu ev tipindeki en önemli özellik, asıl eksenleri birbirine paralel iki ince uzun dikdörtgen salondan oluşmasıdır. Evin zeminden yükseltilmiş olan girişi öndeki salonun bir, iki veya üç sütunlu geniş cephesindendir; bazı örneklerde girişin iki yanında masif çıkıntılara da rastlanır. Bu ev tipinde simetriye verilen önem yapıya ek yapılmasını sınırlandırmaktadır. Bu sebeple de hilanilerin büyütülmesi gerektiğinde yenileri inşa edilmekte, böylece hilani grupları oluşmaktadır.

Diğer bir tarihî ev tipi eyvanlı olanlardır. Bu tipe adını veren eyvan mekânı, dar yüzüyle dışa açılan üç tarafı kapalı bir plana sahiptir. Eyvanın uzun eksenini yapının eyvan ağızını içeren yüzeyine diktir. Hilanilerle eyvanlı evlerin bilinen ilk örnekleri birbirlerine oldukça yakın bölgelerde ortaya çıkmıştır. Her iki tip arasında simetrik cephe düzeni, iki masif yan kanat arasındaki orta mekânın dışa açılması gibi benzerlikler vardır. Aralarındaki temel farklılık, dışa açılmanın biçimi ve eksenlerin yapı kitlesiyle olan ilişkisindedir. Hilanide dikdörtgen mekânın uzun eksenini yapı cephesine paraleldir ve dışarı açılma uzun kenarla olur. Eyvanlıda ise uzun eksen cepheye diktir,

dolayısıyla dışa açılma dar kenarla olur. Öte yandan bu açıklığın biçimi de farklıdır; hilanideki düz atkılı örtüye karşılık eyvanlı evin eyvanı genellikle beşik tonozludur. Ayrıca eyvan bütünüyle dışarı açılırken hilaninin orta mekânı önünde sütunlar yer alır. Güneydoğu Anadolu'da özellikle şehir evlerinin büyük bir çoğunluğunu oluşturan eyvanlı evler, Türkistan'dan Mısır'a kadar uzanan geniş bir coğrafi alana yayılmıştır. Milâttan önce II. yüzyıla ait Irak'taki Hatra'da (el-Hadr) bulunan eyvanlı Part yapıları, söz konusu tipin tarihinin oldukça eskiye gittiğini göstermektedir. Eyvanlı avlunun Mısır'dan Horasan'a kadar uzanan bölgede yoğun bir biçimde kullanıldığı görülür. Partlar'da olduğu gibi Sâsânîler'de de eyvanlı yapıların tek cephesi vardır ve kesin bir simetrik eksene göre düzenlenmiştir. Yine Part döneminde başlayan birden fazla avlu kullanımı Sâsânîler'de devam etmiştir. Bu ev tipi daha sonraki dönemlerde de büyük bir süreklilik gösterir. Meselâ VI-VII. yüzyıllara tarihlenen Türkistan Karatepe'deki eyvanlı ve avlulu evleri, XI. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen Leşker-i Bâzâr Sarayı'ndaki eyvanlı avluyu, Gazne'deki III. Mesud'un dört eyvanlı avlu içeren sarayının kalıntılarını ve 1221'den önceye tarihlenen Bamyân'daki dört eyvanlı evleri bu grupta saymak mümkündür.

Tarih boyunca karşılaşılan ev tiplerinden bir diğeri kubbeli evlerdir. Bu evlerin Ön Asya'daki örneklerinde üst örtü bindirme (taşırma) tekniğiyle kurulmuştur; İran ve doğusundakiler daha farklıdır. Bindirme tekniğiyle yapılmış olan kubbeye "yalancı kubbe" veya "sahte kubbe" adı verilmektedir. Bu kubbeye kerpiç, taş yahut tuğla dizilerinden oluşan her dairevi tabaka, kattan itibaren bir alttakine göre biraz içeri doğru taşırılır. Bu işlem, tabakaların çapları küçülüp en üstte tek bir parça ile örtülebilecek bir boşluk kalıncaya kadar sürer. Bilinen bu tip ilk evler, milâttan önce VI. binyılın ortalarından V. binyılın ortalarına kadar süren döneme tarihlenmektedir.

Arap Evleri. Avlulu, eyvanlı ve kubbeli tarihî ev tiplerinin İslâm ülkelerinde bugün de varlıklarını sürdürdükleri ve bunlardan avlulu evin Arap kültüründe en yaygın tipi oluşturduğu gözlenmektedir. Erken dönemlerden itibaren İslâm evleri bir merkezî mekân çevresinde gelişme eğilimi göstermiştir. İslâm evinde yüksek duvarlarla sınırlandırılmış avlu

Bambu ve sazdan yapılmış binalar - Khao-i-Dang / Tayland

